

- Vaikka normaalisuusoletus ei pätisikään, voidaan virheelliseen normaaliseen uskottavuusfunktioon perustuvalle estimaattorille $\hat{\delta}$ johtaa yleisin oletuksin tulos

$$\hat{\delta}_{as} \sim N \left(\delta, \mathbf{V}(\delta)^{-1} \mathbf{B}(\delta) \mathbf{V}(\delta)^{-1} \right),$$

jossa

$$\mathbf{B}(\delta) = E \left[\sum_{t=1}^T \left(\frac{\partial}{\partial \delta} \tilde{l}_t(\delta) \right) \left(\frac{\partial}{\partial \delta} \tilde{l}_t(\delta) \right)' \right],$$

ja $\tilde{l}_t(\delta)$ on havainnon y_t log-uskottavuus eli

$$\tilde{l}_t(\delta) = -\frac{1}{2} \log h_t(\delta) - \frac{y_t^2}{2h_t(\delta)}.$$

- Jos normaalisuusoletus pätee, pätee yleisen uskottavuusteorian mukainen tulos $\mathbf{B}(\delta) = \mathbf{V}(\delta)$.

$$\hat{\delta}_{as} \sim N \left(\delta, \mathbf{V}(\delta)^{-1} \mathbf{B}(\delta) \mathbf{V}(\delta)^{-1} \right), \quad (**)$$

- Käyttäen matriisien $\mathbf{V}(\delta)$ ja $\mathbf{B}(\delta)$ empiirisiä vastineita

$$\hat{\mathbf{V}}(\hat{\delta}) = -\partial^2 \tilde{l}(\hat{\delta}) / \partial \delta \partial \delta'$$

$$\hat{\mathbf{B}}(\hat{\delta}) = \sum_{t=1}^T \left(\frac{\partial}{\partial \delta} \tilde{l}_t(\hat{\delta}) \right) \left(\frac{\partial}{\partial \delta} \tilde{l}_t(\hat{\delta}) \right)'$$

voidaan tulokseen (***) perustaa Waldin testin tyyppisiä testejä tilastollisen päättelyn kurssilla esitetyllä tavalla.

- Erityisesti matriisin $\hat{\mathbf{V}}(\hat{\delta})^{-1} \hat{\mathbf{B}}(\hat{\delta}) \hat{\mathbf{V}}(\hat{\delta})^{-1}$ diagonaali-alkioiden neliöjuuria voidaan käyttää $\hat{\delta}$:n komponenttien likimääräisinä keskivirheinä.

- Jos normaalisuusoletus $\varepsilon_t \sim N(0, 1)$ pätee, pätee

$$\hat{\delta}_{as} \sim N\left(\delta, \mathbf{V}(\delta)^{-1} \mathbf{B}(\delta) \mathbf{V}(\delta)^{-1}\right), \quad \mathbf{B}(\delta) = \mathbf{V}(\delta).$$

- Tällöin voidaan Waldin testi ja keskivirheet muodostaa tavanomaiseen tapaan eli valita

$$\hat{\mathbf{B}}(\hat{\delta}) = \hat{\mathbf{V}}(\hat{\delta}) = -\partial^2 \hat{\ell}(\hat{\delta}) / \partial \delta \partial \delta'$$

ja myös uskottavuusosamäärätestiä voidaan käyttää tavanomaiseen tapaan.

- Jos normaalisuusoletus ei päde, ei uskottavuusosamäärätestin tavanomainen asymptoottinen χ^2 -jakauma kuitenkaan päde.

- Edellä mainittujen testimenetelmien käyttöä rajoittaa se, etteivät ne toimi (välttämättä), jos hypoteesi rajoittaa jonkun GARCH(r,s)-mallin parametreista $\beta_1, \dots, \beta_r$ tai $\alpha_1, \dots, \alpha_s$ nolllaksi.
- Näin käy, kun ehdon $h_t > 0$ takaamiseksi vaaditaan $\beta_i \geq 0$ ja $\alpha_i \geq 0$, sillä (esim.) tavanomainen uskottavuuspohjainen testiteoria ei salli parametrien sijaitsevan parametriavaruuden reunalla. GARCH(1,1)-mallissa ehto $\beta_1 \geq 0$ ja $\alpha_1 \geq 0$ on välttämätön.
- Vaikka ehto $\beta_i \geq 0$ ja $\alpha_i \geq 0$ ei olekaan välttämätön, kun $r > 1$ tai $s > 1$, voi käytettävä estimointialgoritmi olettaa sen, jolloin testit eivät toimi tavanomaisella tavalla ja testitulokset on tulkittava suuntaa-antavina
- Edellä todettu on pätee myös seuraavissa testeihin liittyvissä tarkasteluissa.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

GARCH-mallien parametrien estimointi

- Esitetyt asymptoottiset tulokset voidaan osoittaa päteväksi siinäkin tapauksessa, että heikon stationaarisuuden ehto ei päde eikä h_t :tä voida siten tulkita ehdolliseksi varianssiksi.
- Esimerkiksi GARCH(1,1)-mallissa voi olla $\alpha + \beta \geq 1$, kunhan $E[\log(\beta + \alpha \varepsilon_t^2)] < 0$ pätee. Näin saattaa käydä joissakin vahvasti heteroskedastisissa tapauksissa.
- Vaikka h_t ei olisikaan ehdollinen varianssi, on yhtälön $y_t = h_t^{1/2} \varepsilon_t$ perusteella selvää, että se kuvaa havaitussa aikasarjassa ilmenevää "volatiilisuutta".

- Tarkastellaan yleistä mallia

$$y_t = h_t^{1/2} \varepsilon_t, \quad \varepsilon_t \sim \text{iid}(0, 1),$$

- Ei-normaalista jakaumista yleisimmin käytetty lienee t-jakauma, jonka vapausasteluku on reaalinen ja joka standardoidaan siten, että $E(\varepsilon_t^2) = 1$ pätee.
- Tällöin ε_t :n tiheysfunktio on

$$t(\varepsilon_t; \eta) = \frac{\Gamma((\eta + 1)/2)}{\sqrt{\pi(\eta - 2)}\Gamma(\eta/2)} \left(1 + \frac{\varepsilon_t^2}{\eta - 2}\right)^{-(\eta+1)/2},$$

jossa $\Gamma(\cdot)$ on gammafunktio ja reaalinen (ja tuntematon) vapausasteluku $\eta > 2$ ($\eta > 4$, jos $E(\varepsilon_t^4) < \infty$ halutaan).

Ehdollisen varianssin mallintaminen

GARCH-mallien parametrien estimointi

- Kuten normaalijakauman tapauksessa perustetaan uskottavuusfunktio ehdolliseen tiheysfunktioon (tämän aikaisempi johto ei vaatinut normaalijakaumaa)

$$f_{\mathbf{Y}_T} / f_{\mathbf{Y}_0} = \prod_{t=1}^T f_{y_t | \mathbf{Y}_{t-1}}$$

- Satunnaismuuttujan $y_t = h_t^{1/2} \varepsilon_t$ ehdollinen tiheysfunktio ehdolla $\{y_{t-1}, y_{t-2}, \dots\}$ on nyt $h_t^{-1/2} t(y_t / h_t^{1/2}; \eta)$ eli

$$f_{y_t | \mathbf{Y}_{t-1}} = h_t^{-1/2} t(y_t / h_t^{1/2}; \eta),$$

joten (approksimatiiviseksi) log-uskottavuusfunktioiksi saadaan

$$\tilde{l}(\delta; \eta) = -\frac{1}{2} \sum_{t=1}^T \log h_t(\delta) + \sum_{t=1}^T \log t(y_t / h_t^{1/2}(\delta); \eta),$$

- Jos t-jakaumaoletus on oikea ja $\boldsymbol{\vartheta} = (\delta, \eta)$, pätee SU-estimaattorille $\hat{\boldsymbol{\vartheta}} = (\hat{\delta}, \hat{\eta})$

$$\hat{\boldsymbol{\vartheta}} \underset{as}{\sim} N\left(\boldsymbol{\vartheta}, \mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})^{-1}\right),$$

jossa $\mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta}) = E\left[-\partial^2 \tilde{l}(\boldsymbol{\vartheta}) / \partial \boldsymbol{\vartheta} \partial \boldsymbol{\vartheta}'\right]$.

- Käyttäen matriisin $\mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})$ empiiristä vastinetta

$$\hat{\mathbf{V}}(\hat{\boldsymbol{\vartheta}}) = \left[-\partial^2 \tilde{l}(\hat{\boldsymbol{\vartheta}}) / \partial \boldsymbol{\vartheta} \partial \boldsymbol{\vartheta}'\right]$$

voidaan muodostaa Waldin testejä tavanomaiseen tapaan.

- Erityisesti matriisin $\hat{\mathbf{V}}(\hat{\boldsymbol{\vartheta}})^{-1}$ diagonaali-alkioiden neliöjuuria voidaan käyttää estimaattorin $\hat{\boldsymbol{\vartheta}}$ komponenttien likimääräisinä keskivirheinä.

- Jos t-jakauma oletus on virheellinen, voidaan käyttää tulosta

$$\hat{\boldsymbol{\vartheta}}_{as} \sim N \left(\boldsymbol{\vartheta}, \mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})^{-1} \mathbf{B}(\boldsymbol{\vartheta}) \mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})^{-1} \right),$$

jossa

$$E \left[\sum_{t=1}^T \left(\frac{\partial}{\partial \boldsymbol{\vartheta}} \tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta}) \right) \left(\frac{\partial}{\partial \boldsymbol{\vartheta}} \tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta}) \right)' \right],$$

ja $\tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta})$ on havainnon y_t log-uskottavuus eli

$$\tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta}) = -\frac{1}{2} \log h_t(\boldsymbol{\vartheta}) + \log t(y_t / h_t^{1/2}(\boldsymbol{\vartheta}); \eta).$$

- Keskiarvot ja Waldin testit käyttäen matriiseja $\hat{\mathbf{V}}(\hat{\boldsymbol{\vartheta}})$ ja

$$\hat{\mathbf{B}}(\hat{\boldsymbol{\vartheta}}) = \sum_{t=1}^T \left(\frac{\partial}{\partial \boldsymbol{\vartheta}} \tilde{l}_t(\hat{\boldsymbol{\vartheta}}) \right) \left(\frac{\partial}{\partial \boldsymbol{\vartheta}} \tilde{l}_t(\hat{\boldsymbol{\vartheta}}) \right)'.$$

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Mallin riittävyyden tarkistaminen

- Kun mallin parametrit on estimoitu, on syytä tutkia estimoidun mallin riittävyyttä samaan tapaan kuin ARMA-malleissakin.
- Residuaalien $\hat{\varepsilon}_t = y_t / \hat{h}_t^{1/2}$ aikasarja on hyvä piirtää ja tutkia havaitaanko poikkeamia tehdyistä oletuksista.
- Tehdyn jakaumaoletuksen realistisuutta voidaan tutkia residuaalien histogrammin avulla tavanomaiseen tapaan.
- Usein residuaalien jakauman on havaittu olevan huipukkaampi ja paksuhäntäisempi kuin normaalijakauma.
- Estimoidun mallin kykyä kuvata sarjan ehdollista heteroskedastisuutta voidaan tutkia neliöityjen residuaalien $\hat{\varepsilon}_t^2$ otosautokorrelaatiofunktion avulla. "Tavanomainen" kriittinen raja $1.96 / \sqrt{T}$ ei ole kuitenkaan (edes asympotoottisesti) pätevä.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Mallin riittävyyden tarkistaminen

- Residuaaleista $\hat{\varepsilon}_t$ lasketun McLeodin ja Lin testisuureen asymptoottinen jakauma ei myöskään ole "tavanomainen" χ^2 -jakauma.
- Saman tyyppisiä testejä on kehitetty ja liitetty myös joihinkin yleisesti käytössä oleviin ohjelmistoihin.
- Valitun mallin riittävyyttä voidaan tutkia myös estimoimalla laajempia vaihtoehtoja. Esimerkiksi usein esiintyvän GARCH(1,1)-mallin tapauksessa voidaan estimoida GARCH(2,1)- ja GARCH(1,2)-mallit ja tutkia lisäparametrien tarpeellisuutta.
- Edellisessä on kuitenkin syytä muistaa testien "reunapisteongelma" ja että GARCH(1,1)-mallin ollessa oikea ei testi GARCH(2,2)-mallia vastaan toimi tavanomaiseen tapaan, koska nollahypoteesin voimassa ollessa GARCH(2,2)-mallin parametrit eivät ole identifioituvia.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Mallin riittävyyden tarkistaminen

- Eri malleja voidaan verrata mallinvalintakriteerejä käyttäen ilman testeissä ilmeneviä tulkintahankaluuksia.
- Kriteerifunktio on normaalisen GARCH(r,s)-mallin tapauksessa

$$C(r, s) = -\frac{2}{T}\tilde{l}(\hat{\delta}) + (r + s + 1)g(T) / T,$$

jossa sakkofunktio $g(\cdot)$ on positiivinen ja $g(T) / T \rightarrow 0$, kun $T \rightarrow \infty$. Esimerkiksi

$$\text{AIC: } g(T) = 2 \quad (\text{Akaike, 1974})$$

$$\text{HQ: } g(T) = 2 \log(\log T) \quad (\text{Hannan ja Quinn, 1979})$$

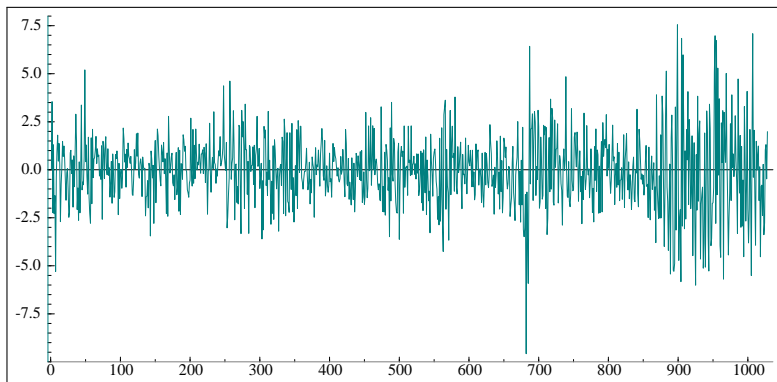
$$\text{BIC: } g(T) = \log T \quad (\text{Schwarz, 1978, Rissanen, 1978}).$$

- t -jakaumaa käytettäessä kriteerifunktio on

$$C(r, s) = -\frac{2}{T}\tilde{l}(\hat{\delta}, \hat{\eta}) + (r + s + 1)g(T) / T,$$

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki

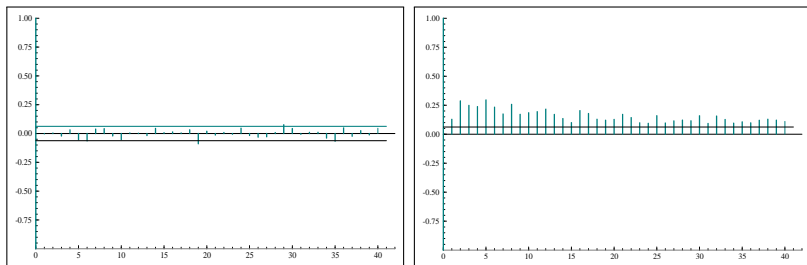

Kuvio 5.1(i). Frankfurtin pörssin DAX-indeksin päivätuotot ajalta 1.1.1999 - 31.1.2003. Tuotot on laskettu kaavalla

$y_t = 100 (\log P_t - \log P_{t-1})$, jossa P_t on indeksin arvo päivänä t .

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki

Kuvio 5.1(ii). Frankfurtin pörssin DAX-indeksin päivätuotoista ajalta 1.1.1999 - 31.1.2003 laskettu otosautokorrelaatiofunktio (vas.) ja nelöiden otosautokorrelaatiofunktio (oik.) viipymillä $h = 1, \dots, 40$.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki

- Normaalijakaumaan perustuvan GARCH(1,1)-mallin SU-estimointi tuottaa DAX-indeksin päivätuottosarjalle ($T = 1028$) estimoiduksi ehdolliseksi varianssiksi

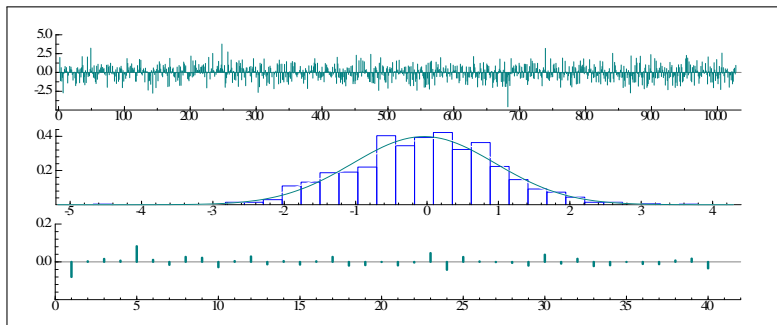
$$h_t = \underset{\substack{(0.025) \\ [0.023]}}{0.062} + \underset{\substack{(0.020) \\ [0.021]}}{0.887} h_{t-1} + \underset{\substack{(0.017) \\ [0.020]}}{0.094} y_{t-1}^2, \quad (5.13)$$

jossa tavallisissa suluissa on "tavanomaiset" keskivirheet ja hakasuluissa ns. "robustit" keskivirheet.

- $\hat{\alpha} + \hat{\beta} = 0.981$, mikä osoittaa voimakasta riippuvuutta ehdollisessa varianssissa.
- Heikon stationaarisuuden ehto $\hat{\alpha} + \hat{\beta} < 1$ toteutuu kuitenkin.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki

- DAX-sarjaan sovitetun GARCH(1,1)-mallin (5.13) residuaalisarja (ylh.), sen histogrammi ja $N(0, 1)$ -jakauman tiheysfunktio (kesk.) sekä neliöityjen residuaalien otosautokorrelaatiofunktio viipymillä $h = 1, \dots, 40$ (alh.).
- Neliöityjen residuaalien ensimmäinen ja viides autokorrelaatio ≈ 0.08 ($1.96 / \sqrt{1028} \approx 0.06$).

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki

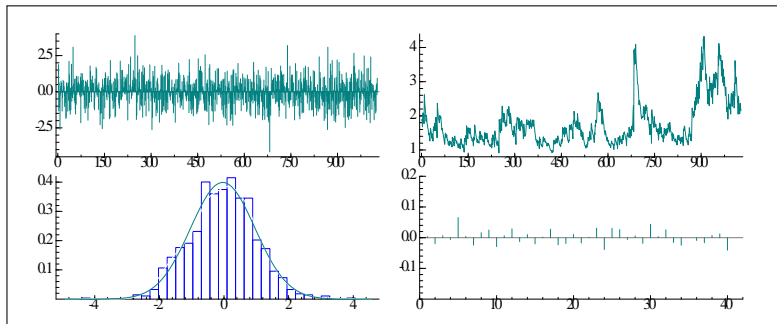
- GARCH(2,1)- ja GARCH(1,2)-malleista osoittautui jälkimmäinen sopivammaksi mm. mallinvalintakriteerien mukaan.
- Normaalijakaumaan perustuvaa SU-estimointi $\Rightarrow$

$$h_t = \underset{\substack{(0.032) \\ [0.033]}}{0.086} + \underset{\substack{(0.026) \\ [0.032]}}{0.855} h_{t-1} - \underset{\substack{(0.029) \\ [0.032]}}{0.027} y_{t-1}^2 + \underset{\substack{(0.034) \\ [0.042]}}{0.146} y_{t-2}^2. \quad (5.14)$$

- Tässä $\hat{\alpha}_1 < 0$, mutta estimaatit toteuttavat kuitenkin ehdollisen varianssin positiivisuuden takaavat ehdot $\omega > 0$, $\beta_1 \geq 0$ ja $\beta_1 \alpha_1 + \alpha_2 \geq 0$.
- Heikon stationaarisuuden ehto on (jälleen) niukasti voimassa, sillä polynomin $1 - \hat{\beta}(z) - \hat{\alpha}(z)$ juuret ovat -6.69 ja 1.02 .

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki

- DAX-sarjaan sovitetun GARCH(1,2)-mallin (5.14) residuaalisarja (ylh. vas.), sen histogrammi ja $N(0, 1)$ -jakuman tiheysfunktio (alh. vas.), neliöityjen residuaalien otosautokorrelaatiofunktio viipymillä $h = 1, \dots, 40$ (alh. oik.) ja estimoitu ehdollinen hajonta $\hat{h}_t^{1/2}$ (ylh. oik.).
- Neliöityjen residuaalien ensimmäinen autokorrelaatio ≈ 0.003 viides ≈ 0.066 ($1.96/\sqrt{1028} \approx 0.06$).

- Kun AR(p)-mallin virheen oletetaan oleva ehdollisesti heteroskedastinen, saadaan malli

$$y_t = \phi_1 y_{t-1} + \dots + \phi_p y_{t-p} + u_t$$

$$u_t = h_t^{1/2} \varepsilon_t, \quad \varepsilon_t \sim \text{iid}(0, 1),$$

$$h_t = h(u_{t-1}, u_{t-2}, \dots) \text{ ja } \varepsilon_t \perp\!\!\!\perp (y_{t-1}, y_{t-2}, \dots)$$

- Viimeisestä seuraa $\varepsilon_t \perp\!\!\!\perp (u_{t-1}, u_{t-2}, \dots)$ ja siten $\varepsilon_t \perp\!\!\!\perp h_t$.
- Kertoimien $\phi_1, \dots, \phi_p$ oletetaan toteuttavan (riittävä) stationaarisuusehto $1 - \phi_1 z - \dots - \phi_p z^p \neq 0, |z| \leq 1$.
- Ehdolliselle varianssille oletetaan GARCH(r,s)-malli

$$h_t = \omega + \beta_1 h_{t-1} + \dots + \beta_r h_{t-r} + \alpha_1 u_{t-1}^2 + \dots + \alpha_s u_{t-s}^2,$$

jonka parametrit toteuttavat identifioituvuusehdon ja (ainakin vahvan) stationaarisuuden vaatiman ehdon.

$$y_t = \phi_1 y_{t-1} + \cdots + \phi_p y_{t-p} + u_t$$

$$u_t = h_t^{1/2} \varepsilon_t, \quad \varepsilon_t \sim \text{iid}(0, 1)$$

$$h_t = \omega + \beta_1 h_{t-1} + \cdots + \beta_r h_{t-r} + \alpha_1 u_{t-1}^2 + \cdots + \alpha_s u_{t-s}^2$$

- Oletuksista saadaan tulokset $[E_t(\cdot) = E_t(\cdot \mid y_s, s \leq t)]$

$$E_{t-1}(y_t) = \phi_1 y_{t-1} + \cdots + \phi_p y_{t-p} \quad \text{ja} \quad \text{Var}_{t-1}(y_t) = h_t,$$

jotka osoittavat prosessin ehdollisen odotusarvon ja varianssin riippuvan prosessin menneisyydestä.

- Tarkastellaan prosessin tulevien arvojen y_{t+k} , $k \geq 1$ ennustamista ajankohtana t , kun oletetaan stationaarisuus ja $E(y_t^2) < \infty$.
- Kun $k \geq 2$, nähdään kuten jaksossa 5.7, että

$$E_t(u_{t+k}) = E_t [E_{t+k-1}(u_{t+k})] = 0,$$

joten (keskineliövirheen mielessä) optimaalinen ennuste toteuttaa

$$E_t(y_{t+k}) = \phi_1 E_t(y_{t+k-1}) + \dots + \phi_p E_t(y_{t+k-p}), \quad k = 1, 2, \dots,$$

jossa $E_t(y_{t+k-j}) = y_{t+k-j}$, kun $j \geq k$.

- Siis, ennusteet voidaan muodostaa rekursiivisesti aivan samalla tavalla kuin homoskedastisessa AR(p)-tapauksessa.

- Ennustevirhe

$$y_{t+k} - E_t(y_{t+k}) = \sum_{j=0}^{k-1} \psi_j u_{t+k-j} = \sum_{j=0}^{k-1} \psi_j h_{t+k-j}^{1/2} \varepsilon_{t+k-j},$$

- Yhden askeleen ennustevirheen ehdolliselle odotusarvolle ja varianssille pätee

$$E_t [y_{t+1} - E_t(y_{t+1})] = E_t(u_{t+1}) = 0$$

ja

$$E_t [y_{t+1} - E_t(y_{t+1})]^2 = E_t(u_{t+1}^2) = h_{t+1}.$$

- Siis, yhden askeleen ennustevirhe on ehdollisesti heteroskedastinen eli ennustetarkkuus riippuu siitä millaisia arvoja prosessi on saanut ennusteaikakohtana ja ennen sitä.
- Ennustevirheen lausekkeesta nähdään, että sama pätee myös ennustettaessa yhtä askelta pidemmälle.

- Jos $\varepsilon_t \sim \text{nid}(0, 1)$, niin yhden askeleen ennustevirheelle pätee tulos

$$y_{t+1} - E_t(y_{t+1}) | \{y_{t-j}, j \geq 0\} \sim N(0, h_{t+1}),$$

jonka avulla voidaan yhden askeleen ennusteelle muodostaa (ehdollisia) luottamusrajoja aivan kuten homoskedastisessa ARMA-tapauksessa.

- Usean askeleen ennusteiden luottamusrajoja ei kuitenkaan voida muodostaa yhtä helposti, sillä usean askeleen ennustevirheen ehdollinen jakauma ei ole normaalin eikä sille voida johtaa yksinkertaista esitystä.
- Ehdollisen varianssin ennustaminen sujuu samalla tavalla kuin jaksossa 5.7, jossa $E_{t-1}(y_t) = 0$, kunhan aikaisemmissa tarkasteluissa prosessi y_t korvataan prosessilla $u_t = y_t - E_t(y_t)$.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Parametrien estimointi

- Olettaen $\varepsilon_t \sim \text{nid}(0, 1)$ voidaan ehdollinen uskottavuusfunktio johtaa käyttäen samaa periaatetta kuin GARCH-malleilla.
- Jos $\mathbf{Y}_{t-1} = (\mathbf{Y}_0, y_1, \dots, y_{t-1})$, niin kuten GARCH-malleilla

$$\prod_{t=1}^T f_{y_t | \mathbf{Y}_{t-1}} = (2\pi)^{-T/2} \cdot \prod_{t=1}^T h_t^{-1/2} \cdot \exp \left\{ -\frac{1}{2} \sum_{t=1}^T \frac{u_t^2}{h_t} \right\},$$

jossa $u_t = y_t - \phi_1 y_{t-1} - \dots - \phi_p y_{t-p}$.

- Log-uskottavuusfunktioiksi saadaan siten

$$\tilde{l}(\boldsymbol{\phi}, \boldsymbol{\delta}) = -\frac{1}{2} \sum_{t=1}^T \log h_t(\boldsymbol{\phi}, \boldsymbol{\delta}) - \frac{1}{2} \sum_{t=1}^T \frac{u_t(\boldsymbol{\phi})^2}{h_t(\boldsymbol{\phi}, \boldsymbol{\delta})},$$

jossa $u_t(\boldsymbol{\phi}) = y_t - \phi_1 y_{t-1} - \dots - \phi_p y_{t-p}$, $\boldsymbol{\phi} = (\phi_1, \dots, \phi_p)$ ja $\boldsymbol{\delta} = (\omega, \alpha_1, \dots, \alpha_s, \beta_1, \dots, \beta_r)$

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Parametrien estimointi

Jos $\tilde{l}(\boldsymbol{\phi}, \delta)$ maksimoituu pisteessä $\hat{\boldsymbol{\vartheta}} = (\hat{\boldsymbol{\phi}}, \hat{\delta})$, pätee ilman normaalisuusoletustakin

$$\hat{\boldsymbol{\vartheta}} \underset{as}{\sim} N\left(\boldsymbol{\vartheta}, \mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})^{-1} \mathbf{B}(\boldsymbol{\vartheta}) \mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})^{-1}\right),$$

jossa

$$\mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta}) = E\left[-\partial^2 \tilde{l}(\boldsymbol{\vartheta}) / \partial \boldsymbol{\vartheta} \partial \boldsymbol{\vartheta}'\right] = E\left[-\sum_{t=1}^T \partial^2 \tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta}) / \partial \boldsymbol{\vartheta} \partial \boldsymbol{\vartheta}'\right]$$

$$\mathbf{B}(\boldsymbol{\vartheta}) = E\left[\sum_{t=1}^T \left(\frac{\partial}{\partial \boldsymbol{\vartheta}} \tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta})\right) \left(\frac{\partial}{\partial \boldsymbol{\vartheta}} \tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta})\right)'\right]$$

ja $\tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta})$ on havainnon y_t log-uskottavuus eli

$$\tilde{l}_t(\boldsymbol{\vartheta}) = -\frac{1}{2} \log h_t(\boldsymbol{\vartheta}) - \frac{u_t(\boldsymbol{\vartheta})^2}{2h_t(\boldsymbol{\vartheta})}.$$

- Jos $\tilde{l}(\boldsymbol{\phi}, \delta)$ maksimoituu pisteessä $\hat{\boldsymbol{\vartheta}} = (\hat{\boldsymbol{\phi}}, \hat{\delta})$, pätee ilman normaalisuusoletustakin

$$\hat{\boldsymbol{\vartheta}} \underset{as}{\sim} N\left(\boldsymbol{\vartheta}, \mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})^{-1} \mathbf{B}(\boldsymbol{\vartheta}) \mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta})^{-1}\right)$$

- Tunnetut todistukset vaativat kuitenkin, että $E(y_t^4) < \infty$, mikä ei välttämättä päde, vaikka normaalisuusoletus olisikin voimassa.
- Normaalisuusoletuksen voimassa ollessa pätee $\mathbf{V}(\boldsymbol{\vartheta}) = \mathbf{B}(\boldsymbol{\vartheta})$, joten keskivirheiden ja Waldin testien lausekkeet yksinkertaistuvat.
- Kuten GARCH-malleilla, voidaan uskottavuusfunktio ja yo tulos johtaa korvaamalla normaalijakauma esimerkiksi t-jakaumalla.

Käyttäen tulosta

$$\hat{\vartheta} \underset{as}{\sim} N \left(\vartheta, \mathbf{V}(\vartheta)^{-1} \mathbf{B}(\vartheta) \mathbf{V}(\vartheta)^{-1} \right)$$

ja matriisien $\mathbf{V}(\vartheta)$ ja $\mathbf{B}(\vartheta)$ empiirisiä vastineita

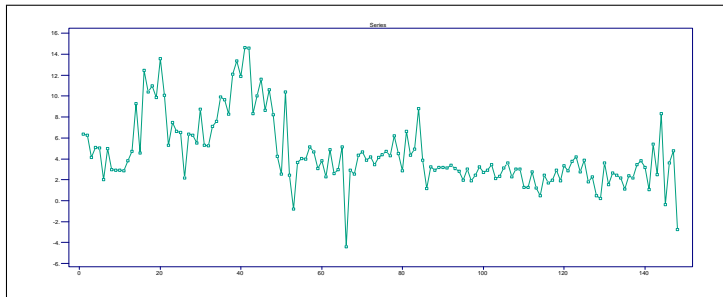
$$\hat{\mathbf{V}}(\hat{\vartheta}) = \left[-\partial^2 \tilde{\gamma}(\hat{\vartheta}) / \partial \vartheta \partial \vartheta' \right]^{-1} \quad \text{ja}$$

$$\hat{\mathbf{B}}(\hat{\vartheta}) = \sum_{t=1}^T \left(\frac{\partial}{\partial \vartheta} \tilde{l}_t(\hat{\vartheta}) \right) \left(\frac{\partial}{\partial \vartheta} \tilde{l}_t(\hat{\vartheta}) \right)'$$

voidaan estimaattorin $\hat{\vartheta}$ asymptoottista jakaumaa käyttää likimääräisten keskivirheiden ja parametria ϑ koskevien Waldin testien konstruoimiseen.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki

Kuvio 4.1. USAn neljännesvuosittainen inflaatioasarja ajanjaksolta 1970I - 2006IV ($T = 148$). Alkuperäisen kausipuhdistetun kuluttajien hintaindeksin logaritmiset differenssit kerrottuna neljälläsadalla.

- USAn neljännesvuosittainen inflaationsarja, jolle estimoitiin jaksossa 4.4 normaalijakaumaan perustuva AR(3)-malli, jonka residuaalien neliöissä havaittiin viitteitä autokorrelaatiosta.
- Normaalijakaumaan perustuva AR(3)-GARCH(1,1)-malli ($\bar{y}_t = y_t - 4.56$):

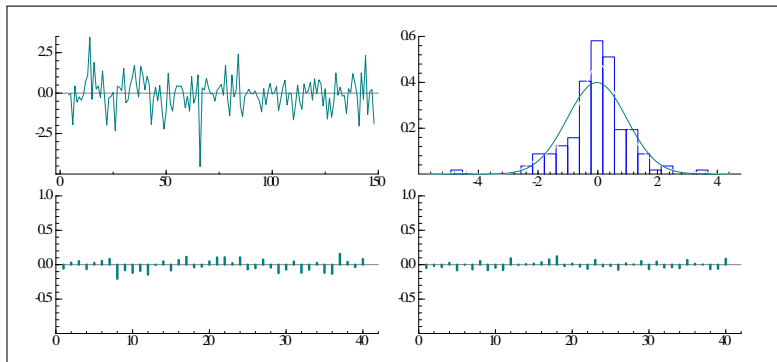
$$\bar{y}_t = \underset{\substack{(0.088) \\ [0.077]}}{0.396} \bar{y}_{t-1} + \underset{\substack{(0.102) \\ [0.158]}}{0.278} \bar{y}_{t-2} + \underset{\substack{(0.092) \\ [0.128]}}{0.265} \bar{y}_{t-1} + u_t$$

$$h_t = \underset{\substack{(0.240) \\ [0.254]}}{0.419} + \underset{\substack{(0.094) \\ [0.135]}}{0.489} h_{t-1} + \underset{\substack{(0.232) \\ [0.418]}}{0.654} u_{t-1}^2$$

- $\hat{\alpha} + \hat{\beta} = 1.14 \Rightarrow$ heikon stationaarisuuden ehto ei voimassa.
- $E[\log(\beta + \alpha \varepsilon_t^2)] < 0 \Rightarrow$ vahvan stationaarisuuden ehto toteutuu.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki: Normaalinen innovaatio

- Inflaationsarjaan sovitetusta AR(1)-GARCH(1,1)-mallista laskettu residuaalisarja (ylh. vas.), sen histogrammi ja $N(0, 1)$ -jakauman tiheysfunktio (ylh. oik.) sekä residuaalien ja neliöityjen residuaalien otosautokorrelaatiofunktiot viipymillä $h = 1, \dots, 40$ (alh. vas. ja oik.).

- t-jakaumaan perustuva AR(3)-GARCH(1,1)-malli (η vapausaste parametri):

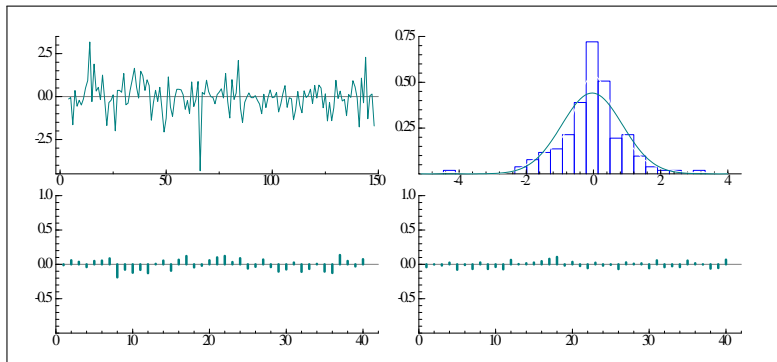
$$\bar{y}_t = \underset{\substack{(0.089) \\ [0.099]}}{0.316} \bar{y}_{t-1} + \underset{\substack{(0.085) \\ [0.091]}}{0.262} \bar{y}_{t-2} + \underset{\substack{(0.080) \\ [0.087]}}{0.311} \bar{y}_{t-1} + u_t$$

$$h_t = \underset{\substack{(0.524) \\ [0.589]}}{0.635} + \underset{\substack{(0.137) \\ [0.142]}}{0.537} h_{t-1} + \underset{\substack{(0.378) \\ [0.388]}}{0.610} u_{t-1}^2, \quad \hat{\eta} = 3.140,$$

- Estimaateissa ei ole kovin suurta eroa verrattuna normaalisen mallin estimaatteihin.
- GARCH-parametrien estimaatit toteuttavat vahvan stationaarisuuden ehdon, mutta eivät heikoin stationaarisuuden ehtoa.
- Residuaalikuvat silmämääräisesti hyvin samanlaisia kuin normaalissa mallissa.

Ehdollisen varianssin mallintaminen

Empiirinen esimerkki: t-jakautunut innovaatio

- Inflaationsarjaan sovitetusta AR(1)-GARCH(1,1)-mallista laskettu residuaalisarja (ylh. vas.), sen histogrammi ja $N(0, 1)$ -jakauman tiheysfunktio (ylh. oik.) sekä residuaalien ja neliöityjen residuaalien otosautokorrelaatiofunktiot viipymillä $h = 1, \dots, 40$ (alh. vas. ja oik.).